

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ ВОЛОНТЕРСЬКОГО РУХУ В УКРАЇНІ

Розглянуто соціально-педагогічні умови розвитку волонтерського руху в Україні. Участь громадян у суспільному житті є невід'ємним аспектом становлення держави. Описано значущість утворення визначених соціально-педагогічних умов розвитку волонтерства, що є яскравим прикладом соціально-педагогічної діяльності. Для його розвитку необхідна взаємодія зацікавлених учасників (складників): 1) волонтер; 2) сторона, яка приймає; 3) державні заклади; 4) сторона, яка залучає; 5) благодійник. Сукупність можливостей і підготовленість указаних сторін і є соціально-педагогічними умовами розвитку волонтерства, де необхідними є такі: А. Формування готовності волонтера до волонтерської діяльності; Б. Взаємодія волонтерів з отримувачами волонтерської допомоги; В. Здійснення відповідного державного супроводу волонтерської діяльності; Г. Підвищення відповідальності сторони, яка залучає, за підготовку, проведення й результати волонтерської діяльності; Д. Налагодження співробітництва волонтерських формувань з благодійниками з метою забезпечення фінансування волонтерських заходів.

Волонтерство базується на духовно-моральних принципах та існує завдяки цінностям, таким як милосердя, терпіння, доброта, співчуття, турбота за ближнього, небайдужість. Воно є корисним для «бенефіціара», держави, «рекрута» і для самого волонтера. У процесі волонтерської діяльності відбувається соціалізація й самореалізація добровольців, формуються навички та вміння, з'являються лідерські якості, прищеплюється прагнення поліпшити стан життя. Умотивоване волонтерство має різноманітні можливості впливу на індивідуальність і громаду.

Підкреслено необхідність сприяння волонтерському руху держави, НУО, а також бенефіціарів. Позначено важливість тісної взаємодії окремих волонтерів, ГО та державних структур.

Ключові слова: волонтерська діяльність, волонтерство, зміни в суспільстві, користь, розвиток, соціально-педагогічні умови.

Досвід світовій волонтерській діяльності надав спільноті яскраві зразки громадської ініціативності й активності. Крім залучення добровольців, ГО ініціюють участь різних груп населення в суспільному житті, об'єднують їх для вирішення насущних проблем у конкретному соціумі, виховують соціальну відповідальність. Визначимо соціально-педагогічні умови розвитку волонтерського руху в Україні. УМОВИ – сукупність об'єктів (речей, процесів, відносин тощо), необхідних для виникнення, існування або зміни цього об'єкта (зумовлює) [1].

Соціально-педагогічні умови як невід'ємні складники процесу формування особистості обговорюють О. В. Безпалько, І. Д. Бех, О. І. Васильченко, О. Л. Дурманенко, А. Й. Капська, І. Г. Карпова, Н. О. Мирошніченко, В. І. Ролінський, М. А. Снітко, С. В. Терницькая, М. Є. Чайковський та ін.

Мета статті – розглянути соціально-педагогічні умови розвитку волонтерського руху в Україні.

Соціальні умови – це суспільний і державний устрій країни, ГО, сім'ї, вимоги суспільства до особистості тощо. Середовище – це сукупність умов існування людини та суспільства, де під соціальним середовищем людини розуміють економічні, політичні, соціальні, духовні, територіальні умови, що впливають на становлення особистості. [2] Під «педагогічними умовами» дослідники розуміють: а) сукупність педагогічних прийомів, форм, об'єктивних можливостей, змісту, методів [3]; б) результат «цілеспрямованого відбору, конструювання та застосування елементів змісту, методів (прийомів) і організаційних форм навчання для досягнення цілей» [4, с. 124]; в) «структурну оболонку педагогічних технологій чи педагогічних моделей» [5]. Для ефективної професійної підготовки сутність педагогічних умов – «сукупність обставин, засобів і заходів у педагогічному процесі, що сприяє його результативності» [6]. «У педагогічному аспекті умова синтезує вплив навчально-виховного процесу, формування та розвиток особистості, її соціокультурне становлення та ін.» [7].

Яскравим прикладом соціально-педагогічної діяльності є волонтерство. Для його існування й розвитку необхідна співдіяльність зацікавлених сторін або взаємодія складників (учасників): 1) волонтер (студенти, пенсіонери, школярі, фахівці, батьки та ін.); 2) приймаюча сторона (отримувачі волонтерської допомоги); 3) державні заклади (які зобов'язані стежити за виконанням законодавства); 4) (не завжди) сторона, яка залучає (державна організація, НУО, ГО або група громадян, яка потребує допомоги волонтерів, для зручності назвемо «рекрут»); 5) донор/благодійник (той, хто фінансує проект чи захід). Підготовленість, активність указаних сторін, кількість учасників і їхні можливості (ментальні, емоціональні, фізичні, організаційні, фінансові, професійні тощо) вважаємо соціально-педагогічними умовами розвитку волонтерства, серед яких необхідними є такі: А. Формування готовності волонтера до волонтерської діяльності; Б. Взаємодія (особистісна, групи або організації) волонтерів з отримувачами волонтерської допомоги; В. Здійснення відповідного державного супроводу волонтерської діяльності; Г. Підвищення відповідальності сторони, яка залучає за підготовку, проведення та результати волонтерської діяльності; Д. Налагодження співробітництва волонтерських формувань з благодійниками/донорами з метою гарантувати фінансування волонтерських заходів.

Пояснимо докладніше: А. *Формування готовності волонтера до волонтерської діяльності*. Волонтерство – це багатогранне явище, яке є корисним для «бенефіціара», держави, «рекрута», а також і для самого волонтера, який отримує відчуття потреби, підвищення самооцінки, спілкування, дозволя, самореалізацію, затвердження або формування сенсожиттєвих цінностей; також у кар'єрному зростанні – навички, вміння, корисні знайомства, лідерські якості, потенційне працевлаштування, можливе покращення іноземних мов тощо; у житті – соціалізацію, можливе мандрування, соціальну обізнаність, спогади тощо. Готовність волонтера дуже важлива для максимальної користі виконаної роботи. Багато добровольців стають волонтерами завдяки цінностям (наприклад, милосердя, доброта чи турбота про ближнього в христоцентричній ментальності), які формують бажання допомагати. Для розвитку волонтерства всіх його учасників треба залучати, готувати й мотивувати. Але компетентність волонтера не є єдиною вимогою: без готовності сторони, яка приймає, результат може бути набагато гіршим за очікуваний.

Розглянемо другу соціально-педагогічну умову розвитку волонтерства: Б. *Взаємодія* (особистісна, групи або організації) *волонтерів з отримувачами волонтерської допомоги* (бенефіціарами, об'єктами допомоги або клієнтами) *для успішності волонтерських програм*. Багато причин наявності взаємодії або небажання отримувачів приймати волонтерські послуги є психологічними. Не всі/не завжди готові приймати допомогу від волонтерів, наприклад: а) незручні місце/час проведення заходу; б) почуття сорому або защемленої гідності, в) відсутність фінансів на транспортування, г) відсутність умов для пересування в інвалідному кріслі; д) вид /стан здоров'я/умови проживання людини можуть змусити її відмовитися від волонтерських послуг (прибирання, доставка продуктів тощо) на дому; тощо. Треба попереджати волонтерів про ймовірність виникнення подібних ситуацій, навчити можливих рішень згаданих проблем, радити поводити себе тактовно, з повагою й терпляче. Серед бенефіціарів повинна проводитися роз'яснювальна робота про волонтерські послуги, консультування, тренінги, індивідуальні бесіди тощо.

Коли допомога надається на території будь-якого закладу (школи-інтернату, лікарні, хоспісу, тюрми, тощо), необхідно повідомити його працівників про діяльність волонтерів. А. Капська рекомендує організації бути впевненою, що «її персонал підготовлений і бере активну участь у підтримці волонтерської програми. Найкраще, коли персонал і волонтери залучені до спільного планування» [8, с. 108]. Для успішності волонтерської діяльності готовність приймаючої сторони як одна із соціально-педагогічних умов абсолютно необхідна.

Зауважимо, що бажання волонтера допомогти й готовності приймаючої сторони недостатньо для повноцінного розвитку волонтерства. За підтримки волонтерства урядом воно буде поширюватися, швидше розвиватися, тому наступною умовою вважаємо В. *Здійснення відповідного державного супроводу волонтерської діяльності*. Зараз у нашій країні, на нашу думку, існує достатня законодавча база для розвитку волонтерства: 1) Закон України «Про волонтерську діяльність» (2018) [9], який регулює відносини, пов'язані з провадженням волонтерської діяльності в Україні. Закони України: 2) «Про соціальні послуги» (2018) [10], 3) «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю» [11], 4) «Про громадські об'єднання» (2018) [12], 5) «Про благодійну діяльність та благодійні організації» [13], що впливають на волонтерство. У Законі України «Про освіту» [14] підкреслюється важливість гуманістичного характеру освіти, визнання загальнолюдських цінностей (суспільної моралі та суспільних цінностей, зокрема правди, справедливості, патріотизму, гуманізму, толерантності, працелюбства тощо), значущість вільного розвитку особистості; саме в рамках розвитку волонтерства можуть реалізовуватися законодавчо закріплені ідеї розвитку України. Для визначення пріоритетних напрямів розроблена Національна стратегія сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2016–2020 рр., яка передбачає забезпечення розвитку і «стимулювання волонтерської діяльності» [15]. Волонтерським організаціям (юридичним особам), які співпрацюють у сферах діяльності соціальних служб, благодійності, освіти, охорони здоров'я, реабілітації інвалідів, культури і спорту, надаються певні податкові пільги [13]. На нашу думку, поступові законодавчі та ментальні зміни в нашій країні відбуваються завдяки роботі й ініціативам альтруїстично налаштованих волонтерів, груп, церков і ГО. Зроблено дуже багато, зміни реально відчутні, але проблеми існують; їх потрібно вивчати і знаходити їм рішення.

Доповідь ЄС (2010) про волонтерство говорить: «Важливість і своєчасність розгляду питань криз призм функціонування системи взаємовідносин держави й суспільства визначається взаємопов'язаністю категорій «волонтерська діяльність» і «держава», адже перша виникає в результаті недостатньої ефективності діяльності другої «як наслідок неналежної реакції органів державної влади на потреби суспільства та його соціальні проблеми» [16, с. 45]. Для великих проектів необхідно мати НУО або відділ, який працює безпосередньо з волонтерами: знаходить їх, готує, мотивує. Таку організацію назвемо рекрутом, чие функціонування впливає на весь комплекс соціально-педагогічних умов для розвитку волонтерства. Наступна умова – Г. *Підвищення відповідальності рекрута (сторона, яка залучає) за процес підготовки, проведення та результати волонтерської діяльності*.

Проекти волонтерів часто проводяться всілякими ГО (українськими або міжнародними), які відрізняються метою, складом, змістом, методами та форматами роботи, охопленістю бенефіціарів тощо. Для успішного проведення волонтерського проекту необхідно використовувати різні способи й методи підготовки волонтерів (залучення, орієнтування, інструктаж, навчання, супервізія, мотивація, моніторинг тощо), які залежать від цілей проекту і кількості учасників. Підготовку проводять одночасно або поетапно, з урахуван-

ням масштабів, кількості бенефіціаріїв, територіальності, фінансових можливостей, наявності персоналу тощо. Підготовка сприятливих умов для волонтерів є відповідальністю керівників ГО, лідерів неформальних груп і самих волонтерів, які повинні володіти вичерпною інформацією про цілі, напрями, зміст діяльності, що дає можливість вибрати бажану роботу й відчувати себе корисним.

Робота, яку пропонують волонтерам, повинна бути конкретно та відповідати заявленим критеріям. Т. В. Лях радить звертати увагу на стан психічного й фізичного здоров'я волонтерів; бажання допомагати; мотивацію; усвідомлення складнощів. Підкреслена важливість особистісних цінностей: «любов до людей; чесність; порядність; відвертість; милосердя; і риси характеру: емпатійність; уважність; цілеспрямованість; самодисципліна; відповідальність; оптимізм; великодушність; толерантність; акуратність; співчутливість; раціональність; ввічливість; ініціативність; старанність» [17].

Термін і зміст навчання, інформаційна насиченість залежать від віку волонтерів, загальнокультурного рівня, потреб і завдань конкретних проєктів. Навчання волонтерів можна здійснювати у сферах: 1) соціальної реабілітації: запобігання поганим нахилам у молоді та підлітків і подолання їх (девіантна поведінка; профілактика залежностей; підтримка постраждалих від насильства тощо); 2) захист та опіка соціально незахищених груп (розвиток творчих здібностей неспроможних; соціальна допомога неповним сім'ям; вплив на групи ризику тощо); 3) соціальний розвиток молоді (формування цінностей і пріоритетів, розвиток різнобічних інтересів, підтримка творчого потенціалу; сприяння самовизначенню та самовдосконаленню тощо) [18]. Важливим елементом підготовки волонтерів є супервізія – освітні адміністративні заходи, які розвивають навички в соціальній роботі й забезпечують якість послуг, що надаються [19, с. 158]. Необхідно вжити низку заходів, щоб з'явилося розуміння поставленого завдання й упевненість, що робота буде безпечною та результативною, наприклад, «інструктаж, який має проводитися 1) з урахуванням особливостей праці та конкретних умов діяльності, 2) або безпосередньо перед виконанням робіт, або з певною періодичністю, що забезпечує краще психологічне сприйняття вимог і більш ефективне їх запам'ятовування» [20, с. 84].

Серед соціально-педагогічних умов зазначимо Д. *Налагодження співробітництва волонтерських формувань із благодійниками/донорами з метою гарантувати фінансування волонтерських заходів*. Навіть у проєкті, який підготували цілком на волонтерських засадах, виникають матеріальні потреби. Кошти на покриття витрат можуть бути надані а) самими волонтерами; б) їхніми родичами і друзями; в) спонсорами; г) благодійниками е) депутатами тощо. Донорам (благодійникам, меценатам і спонсорам) необхідно дякувати, приділяти їм увагу, визнавати їхню частину в тому, що відбувається. Щоб уникнути «вигорання», вони повинні бути регулярно, залежності від їхнього бажання, проінформовані про хід і результати проєкту. Благодійник – це «дієздатна фізична особа або юридична особа приватного права (у тому числі благодійна організація), яка добровільно здійснює один чи декілька видів благодійної діяльності» [13].

Висновки. Отже, для розвитку волонтерства в Україні необхідна взаємодія таких його учасників: а) волонтера; б) отримувачів волонтерської допомоги; в) відповідних державних установ; г) (не завжди) сторони, яка залучає; д) благодійника (який фінансує). Створення перерахованих соціально-педагогічних умов і розумна комбінація всіх описаних вище їх компонентів приведе до продуктивної волонтерської діяльності й успішних її результатів.

Використана література:

1. Национальная философская энциклопедия. URL: <http://terme.ru/termin/uslovija.html>.
2. Соціальне середовище як необхідна умова соціалізації особистості. URL: https://pidruchniki.com/15970122/psihologiya/sotsialne_seredovische_ymova_dzherelo_psihichnogo_rozvitku_osobistosti.
3. Сержоженко Р. К., Пархоменко Н. Д., Яковичка Л. С. Основи психології і педагогіки : навчальний посібник. Київ : Центр навч. літ-ри, 2003. 243 с.
4. Андреев В. И. Педагогика. Учебный курс для творческого развития. 2-е изд. Казань : Центр инновац. технологий, 2000. 600 с.
5. Бивалькевич Л. Аналіз педагогічних умов підготовки майбутніх інженерів-педагогів. 2014. URL: <http://journals.nubip.edu.ua/index.php/Pedagogica/article/viewFile/3277/3201>.
6. Касярум К. В. Формування комунікативної компетенції майбутніх викладачів вищої школи. *Збірн. наук. праць Уманського держ. пед. у-ту ім. П. Тичини*. Умань, 2011. Ч. 1. С. 99–105.
7. Смолюк С. В. Організаційно-педагогічні умови становлення розвивального освітнього середовища в системі початкової освіти : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01. Луцьк, 2017. С. 27.
8. Капська А. Й. Соціальна педагогіка : підручник / за ред. проф. А. Й. Капської. Київ : Центр навч. літератури, 2003. 256 с.
9. Про волонтерську діяльність : Закон України від 19.04.2011 № 3236-VI. 2011. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3236-17>.
10. Про соціальні послуги : Закон України / Верховна Рада України. 2003. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/966-15>.
11. Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю : Закон України від 21.06.2001 № 2558-III. 2001. № 42. Ст. 213. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2558-14>.
12. Про громадські об'єднання : Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17>.
13. Про благодійну діяльність та благодійні організації : Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5073-17>.
14. Про освіту : Закон України зі змінами від 2015–2018 рр. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
15. Про Стратегію державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні та першочергові заходи щодо її реалізації : Указ Президент України від 24.03.2012 № 212/2012. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/212/2012>.
16. Study on Volunteering in the European Union. Brussels : GHK, 2010. 326 p. URL: http://ec.europa.eu/citizenship/pdf/doc1018_en.pdf.

17. Лях Т. Л. Вимоги до особистісно-моральних якостей потенційних волонтерів з числа студентів. *Роль пед. етики у профес. підготовці суч. вчителів* : зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф., 15–16.05.2008. Київ : КМПУ ім. Б. Грінченка, 2008. С. 133–136. URL: http://elibrary.kubg.edu.ua/1241/1/T_LYAKH_VDOMYPVZCS_KSP%26KO_IPSP.pdf.
18. Тюття Л. Т. Соціальна робота. Теорія і практика : навчальний посібник. Київ : Знання, 2008. 574 с. URL: <http://westudents.com.ua/glavy/86198-volonterska-robota.html>.
19. Грига І., Брижовата О., Дума Л. Досвід волонтерської роботи та напрями її вдосконалення. *Соціальна робота в Україні: перші кроки* / під ред. В. Полтавця. Київ, 2000. С. 145–173.
20. Менеджмент волонтерських груп від А до Я : навч.-метод. посібник / за ред. Т. Л. Лях ; авт. кол. : З. П. Бондаренко, Т. В. Журавель, Т. Л. Лях та ін.. Київ : Версо-04, 2012. 288 с.

References:

1. Natsionalnaia filosofskaia Entsiklopedia. (2019). National Encyclopedia of Philosophy. Retrieved from: <http://terme.ru/termin/uslovija.html> [in Russian].
2. Sotsialne seredovische – umova psihichnogo rozvitku osobistosti. The social environment as a necessary condition for the socialization of the individual. pidruchniki.com. Retrieved from: https://pidruchniki.com/15970122/psihologiya/sotsialne-seredovische_umova_dzherelo_psihichnogo_rozvitku_osobistosti [in Ukrainian].
3. Seryozhnikova, R., Parkhomenko, N., Yakovitska, L., *Osnovy psihologii s pedagogiky*. (2003). [Fundamentals of Psychology and Pedagogy]. Kyiv: Tsentr navchalnoi literatury. 243 p. [in Ukrainian].
4. Andreev, V. (2000). *Pedagogika. Uchebnyi kurs dlia tvorcheskogo samorazvitiia*. [Pedagogy. Curriculum for creative self-development]. Ed. 2. Kazan: Innovation Center. technologies [in Russian].
5. Bivalkevich, L. (2014). Analiz pedagogichnykh pidgotovki maibutnikh inzheneriv-pedagogiv. [Analysis of pedagogical conditions of training of future engineers-educators]. Retrieved from: <http://journals.nubip.edu.ua/index.php/Pedagogica/article/viewFile/3277/3201> [in Ukrainian].
6. Kasyrum, K. (2011). Formuvannia komunikatyvnoi kompetentsii maibutnikh vykladachiv vyshoi shkoly. [Formation of communicative competence of future high school teachers]. Uman, Part 1., (pp. 99 – 105) [in Ukrainian].
7. Smolyuk, S. (2017). Organizatsiino-pedagogichni umovy stanovlennia rozvivalnogo osvitiynogo seredovisha v systemi pochatkovoї osvity. [Organizational-pedagogical conditions of developmental educational environment in primary education system]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Lutsk.
8. Kapska, A.I. (Eds.). (2003). *Sotsialna pedagogika*. [Social pedagogy. Curriculum.] Kyiv: Tsentr navchalnoi literatury [in Ukrainian].
9. Pro volontersku dialnist: Zakon Ukrainy. [Volunteer activity: Law of Ukraine] (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3236-17> [in Ukrainian].
10. Pro sotsialni poslugy: Zakon Ukrainy. [On Social Services: Law of Ukraine] (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/966-15> [in Ukrainian].
11. Pro sotsialnu robotu z simiamy, ditmy ta moloddu.: Zakon Ukrainy. [On social work with children and youth: Law of Ukraine]. (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2558-14> [in Ukrainian].
12. Pro gromadski obiednannia: Zakon Ukrainy. [On Civil Associations: Law of Ukraine]. (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17> [in Ukrainian].
13. Pro blagodiinu diialnist ta blagodiini organizatsii: Zakon Ukrainy. [On Charity Work and Charity Organizations: Law of Ukraine]. (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5073-17> [in Ukrainian].
14. Pro osvitu: Zakon Ukrainy. [On Education: Law of Ukraine] (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> [in Ukrainian].
15. Pro strategiu derzhavnoi polityky spryanniia rozvytku gromadianskogo suspilstva v Ukraini ta pershochergovi zakhody do ii realizatsii. Zakon Ukrainy. [On the State Policy Strategy for Promoting Civil Society Development in Ukraine and Priority Measures for Its Implementation]. (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/212/2012> [in Ukrainian].
16. Study on Volunteering in the European Union: Final Report. (2010). Brussels, GHK. ec.europa.eu Retrieved from: http://ec.europa.eu/citizenship/pdf/doc1018_en.pdf [in English].
17. Lakh, T.V (2008). Vymogy do osobystisno- moralnykh yakosti potentsiinykh volonteriv z chisla studentiv. [Requirements for the personal and moral qualities of potential student volunteers]. Rol pedagogichnoi etyky u prof pidgotovtsi suchasnogo vchytelia. [The role of pedagogical ethics in professional preparation of teacher]: Coll. materials of all-Ukrainian Conf., (pp. 133–136). Kyiv: KPU B. Grinchenko. Retrieved from: http://elibrary.kubg.edu.ua/1241/1/T_LYAKH_VDOMYPVZCS_KSP%26KO_IPSP.pdf [in Ukrainian].
18. Tutyta, L. (2008). *Sotsialna robota. Teoria i praktika*. [Social work. Theory and Practice]. textbook. Kyiv, *Znannia*. Retrieved from: <http://westudents.com.ua/glavy/86198-volunteer-robota.html> [in Ukrainian].
19. Griga, I. (2000). Dosvid volonterskoi roboty ta napriamy ii vdoskonalennia. [Experience of volunteering and ways of its improvement]. *Sotsialna robota v Ukraini*. [Social work in Ukraine: the first steps]. Gryga, I., Brizhovata, O., Duma, L. [ed. V. Poltavets]. Kyiv. (pp. 145–173) [in Ukrainian].
20. Liah, T., Bondarenko, Z., Zhuravel, T. etc. (2012). *Menedzhment volonterskykh grup ot A do Ya*. [Management of volunteer groups from A to Z]. / [ed. T. L. Liakh]. Kyiv: Verso-04 [in Ukrainian].

Hovorukha N. O. Socio-pedagogical conditions for the development of volunteering in Ukraine

The article deals with socio-pedagogical conditions for development of volunteer movement in Ukraine. Citizens' participation in community's life is an integral aspect of state function. The need of creating certain socio-pedagogical conditions for the development of volunteering, which is a prime example of social and pedagogical activity, is described in the paper. For its growth, the cooperation of participants is required: 1) Volunteer; 2) Beneficiary; 3) State institutions; 4) Involving side; 5) Donor. The blend of abilities and preparedness of these parties are socio-pedagogical conditions for the expansion of volunteering, where necessary is: A. Forming of volunteer readiness for volunteering; B. Cooperation of volunteers with recipients of volunteer services; C. Enactment of appropriate state support of volunteer activity; D. Increasing responsibility of the Invol-

ving side for the preparation, conduct and results of volunteer activity; E. Establishment of cooperation of volunteer groups with donors in order to provide funding for volunteer activities.

Volunteering is based on core moral principles and exists because of values such as charity, patience, kindness, compassion, concern «for the neighbour», and empathy. It is beneficial for the recipient, the state, the «recruiter», and for the volunteer himself. In the process of volunteering, socialization and self-implementation of volunteers proceed, skills and competences form, leadership qualities emerge, and intent to improve life is instilled. Motivated volunteering has a variety of opportunities to influence individuals and communities.

The need of support of the volunteering by the state, NGOs and beneficiaries is emphasized. The importance of close interaction of individual volunteers, NGOs and state structures is highlighted.

Key words: volunteer, volunteer activities, volunteering, usefulness, development, socio-pedagogical conditions.

УДК 373.5.016:821.161.2.09]:37.091.32(091)(477)

DOI <https://doi.org/10.31392/2311-5491/2019-70.16>

Гоголь Н. В.

ПРОБЛЕМА РЕАЛІЗАЦІЇ КУЛЬТУРОЛОГІЧНОГО ПІДХОДУ ДО НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ В НАУКОВО-МЕТОДИЧНИХ ПРАЦЯХ УЧЕНИХ КІНЦЯ ХХ – ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ

У статті зазначено, що в умовах сучасної модернізації шкільної літературної освіти на гуманістичних засадах у контексті завдань Нової української школи посилюється тенденція реалізації культурологічного підходу до навчання української літератури. Проаналізовано теоретико-методичні надбання вчених кінця ХХ – початку ХХІ століття (О. Бандура, Н. Волошина, Є. Пасічник, Б. Степанишин) із проблеми реалізації культурологічного підходу в шкільній літературній освіті України шляхом обґрунтування доцільності вивчення предметної методики в єдності із суміжними видами мистецтв, утвердження концептуальної позиції програмо-підручникотворення на культурологічних засадах. Доведено, що науково-методичні погляди вчених (О. Бандура, Н. Волошина, Є. Пасічник, Б. Степанишин) щодо окресленої проблеми полягають у здійсненні міжпредметних зв'язків, визначенні доцільності й методичній обґрунтованості використання суміжних видів мистецтв на уроках української літератури, застосуванні методів і прийомів роботи над репродукціями картин з метою успішного вивчення літературних творів, урахуванні психолого-вікових особливостей школярів, глибини емоційного, художнього, естетичного впливу мистецьких творів на особистість учня-читача тощо.

Окреслено можливості актуалізації продуктивних надбань учених-методистів кінця ХХ – початку ХХІ століття для розвитку сучасної теорії й практики навчання української літератури на культурологічних засадах в умовах Нової української школи. Зазначено, що в сучасній гуманітарній парадигмі шкільної літературної освіти вивчення художнього твору відбувається способом пізнання його як унікального тексту культури, що здійснюється шляхом прочитання смислів, образів, символів словесного тексту, на основі яких устанавлюється діалог з автором твору. Доведено, що реалізація культурологічного підходу в шкільній літературній освіті сприяє усвідомленню учнями творів художньої літератури як важливого складника мистецтва, ознайомленню з шедеврами української та світової художньої культури, поглибленню вмінь аналізу й інтерпретації літературних творів у мистецькому контексті.

Ключові слова: урок української літератури, мистецтво слова, суміжні види мистецтв, образотворче мистецтво, культурологічний підхід до навчання української літератури, науково-методичний доробок учених кінця ХХ – початку ХХІ століття.

В основу концептуальної парадигми шкільної літературної освіти в Україні покладено засадничі ідеї реалізації культурологічного підходу до навчання української літератури, що реалізуються через стандартизацію змісту й результатів шкільної літературної освіти; упровадження особистісно орієнтованого навчання літератури, компетентнісної парадигми шкільної літературної освіти; використання інформаційно-комунікаційних технологій у шкільному курсі літератури, профілізації шкільної літературної освіти тощо.

Провідними ученими (О. Бандура, Н. Волошина, Є. Пасічник, Б. Степанишин та інші) у кінці ХХ – на початку ХХІ століття узагальнено й систематизовано традиційний досвід і розроблено новаторські погляди щодо навчання української літератури з урахуванням ідей культурологічного підходу. Теоретико-методичні надбання вчених з означеної проблеми стали базовою основою для конструктивно-критичного переосмислення теорії та практики реалізації культурологічного підходу до навчання української літератури в закладах загальної середньої освіти України в умовах розбудови Нової української школи.

У контексті предметного поля дослідження фаховий інтерес становлять наукові розвідки сучасних учених-педагогів, які розглядають актуальні питання освіти, її історії та сучасності (Л. Березівська, Н. Гупан, Н. Дічек, М. Євтух, Н. Коляда, О. Петренко, О. Радул, О. Сухомлинська, В. Федяєва та інші); педагогічну спадщину відомих словесників (І. Албул, М. Бачинська, М. Богуславський, В. Ісаченко, А. Кришко, Г. Меркін, Л. Новаківська, М. Халанський та інші). Конструктивно-критичне осмислення проблеми культурологічного підходу в освіті розглянуто в працях І. Балхарової, Є. Бондаревської, М. Бастуна, В. Гури, І. Зязюна, І. Колмолгорової, О. Рудницької й інших учених.